

REGULAMIN OGÓLNOPOLSKIEGO KONKURSU

Bądźcie nadal apostołami Narodu! Ziemianie jako sąsiedzi – kulturotwórcza rola dworów polskich w latach 1918-1945.

dla uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych w roku szkolnym 2021/2022

ROZDZIAŁ I ZASADY OGÓLNE

§ 1.

1. Organizatorem konkursu ***Bądźcie nadal apostołami Narodu! Ziemianie jako sąsiedzi – kulturotwórcza rola dworów polskich w latach 1918-1945.***, zwanego dalej „Konkuresem”, są Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie, Polskie Towarzystwo Ziemiańskie Oddział w Krakowie.
2. Współorganizatorem konkursu są Oddziałowe Biura Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w: Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu, oraz Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Bydgoszczy, Gorzowie Wielkopolskim, Kielcach i Radomiu, a także Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego w Warszawie, Fundacja im. Zofii i Jana Włodków w Krakowie oraz Biblioteka Raczyńskich.
3. Konkurs jest realizowany w ramach ogólnopolskiego projektu edukacyjnego ***Bądźcie nadal apostołami Narodu! Ziemianie jako sąsiedzi – kulturotwórcza rola dworów polskich w latach 1918-1945.***
4. Konkursowi towarzyszą konferencje wojewódzkie i warsztaty dla uczniów i nauczycieli.

§ 2.

Celem konkursu jest:

- 1) przywrócenie pamięci o roli społecznej, politycznej i kulturalnej ziemiaństwa, jego aktywności w przestrzeni publicznej w latach 1918-1945;
- 2) poznawanie i dokumentowanie często trudnej i dramatycznej historii ziemian;
- 3) poznawanie i utrwalanie wartości etycznych polskiego ziemiaństwa jako wartości aktualnych i pożądanych dla współczesnego społeczeństwa;
- 4) poznawanie i dokumentowanie roli ziemian w kształtowaniu świadomości narodowej społeczeństwa;
- 5) kształtowanie umiejętności poszukiwania i analizowania oraz krytycznego podejścia do zgromadzonych informacji zawartych w różnych źródłach;
- 6) rozwijanie pasji badawczej uczniów;
- 7) odkrywanie inspirujących przykładów postaci historycznych wywodzących się z warstwy ziemiańskiej i dokumentowanie znaczenia historycznego mało znanych miejsc związanych z tą warstwą społeczną.

ROZDZIAŁ II ZASADY UDZIAŁU W KONKURSIE

§ 3.

1. Konkurs ma charakter otwarty i skierowany jest do uczniów szkół podstawowych (klas VI – VIII) i uczniów szkół ponadpodstawowych uczęszczających do placówki edukacyjnej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Konkurs jest przeprowadzany w:
 - 1) dwóch grupach wiekowych:
 - a) szkoła podstawowa klasy VI – VIII,
 - b) szkoła ponadpodstawowa;
 - 2) dwóch kategoriach prac:
 - a) pisemnej,
 - b) multimedialnej;
 - 3) trzech etapach:
 - a) szkolnym,
 - b) wojewódzkim,
 - c) ogólnopolskim.
3. Przystąpienie uczniów do Konkursu jest równoznaczne z akceptacją jego regulaminu.

§ 4.

Konkurs przeprowadzają na poziomie wojewódzkim wyszczególnione w załączniku nr 1 do regulaminu Oddziały i Delegatury IPN (siedziby komisji wojewódzkich). Ogólnopolska Komisja Konkursowa zostanie powołana przez Dyrektora Biura Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a miejscem organizacji ogólnopolskiego etapu konkursu będzie Kraków.

§ 5.

1. Uczestnik/zespół przygotowuje pracę konkursową przedstawiającą historię dworów i ich właścicieli, ich działalności kulturowej, gospodarczej, pomocowej i edukacyjnej, oraz ich dalsze dzieje po wysiedleniu, w wybranej kategorii:
 - 1) **praca pisemna**, np. biografia, opowiadanie, dziennik i inne (*maksymalnie 20 stron, wydruk komputerowy wraz z wersją elektroniczną tekstu – płyta CD*), która może być wzbogacona o zdjęcia, dokumenty itp.;
 - 2) **praca multimedialna**, np. film dokumentalny - reportaż, wywiad ze świadkiem, audycja; reportaż radiowy i inne (nie więcej niż 20 minut, płyta DVD); prezentacja multimedialna z czynnym wykorzystaniem plików audio lub video dotyczących poruszanej tematyki (nie więcej niż 30 slajdów).
2. Pracę pisemną uczestnik przygotowuje indywidualnie, z zastrzeżeniem § 7 ust. 3.
3. Pracę multimedialną przygotowuje uczestnik indywidualnie lub zespół (liczący nie więcej niż 4 osoby), z zastrzeżeniem § 7 ust. 3.
4. Praca przygotowana przez uczestnika lub zespół powinna:
 - 1) mieć twórczy charakter;
 - 2) opierać się na źródłach historycznych (np. wspomnienia, pamiętniki, listy, dokumenty, fotografie, prasa, wywiady, nagrania, filmy);
 - 3) zawierać bibliografię z podaniem źródeł historycznych.
5. Do pracy powinna być dołączona:
 - 1) metryczka, stanowiąca załącznik nr 2 do regulaminu;

- 2) podpisane oświadczenia stanowiące załącznik nr 3 do regulaminu (w przypadku, gdy autor pracy jest pełnoletni) lub oświadczenia stanowiące załącznik nr 4 do regulaminu (w przypadku, gdy autorem pracy jest osoba niepełnoletnią).
6. Klauzula informacyjna dla nauczyciela (opiekuna merytorycznego), pełnoletniego uczestnika konkursu, laureata konkursu oraz rodzica/opiekuna prawnego niepełnoletniego uczestnika konkursu stanowi załącznik nr 5 do regulaminu.
7. Prace zgłaszane wcześniej w innych konkursach, opublikowane w całości lub w części przed rozstrzygnięciem konkursu, skopiowane z Internetu oraz prace, które nie będą spełniały kryteriów przedstawionych w regulaminie podlegają odrzuceniu. Organizator powiadamia Zgłaszającego o powodach odrzucenia pracy. Organizator nie przewiduje możliwości odwołania w tym przypadku.

ROZDZIAŁ III PRZEBIEG (ETAPY) KONKURSU

§ 6.

Szczegółowy harmonogram konkursu:

Termin	Wydarzenie
do 31 października 2021 r.	Zamieszczenie informacji o konkursie na stronach internetowych Organizatorów i Współorganizatorów.
do 18 lutego 2022 r.	Zgłaszanie udziału w konkursie poprzez wysłanie maila na adres: marcin.chorazki@ipn.gov.pl
do 21 marca 2022 r.	Przedłożenie przez uczestnika konkursu swojej pracy komisji szkolnej.
do 1 kwietnia 2022 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyłonienie przez komisję szkolną nie więcej niż 5 prac, które uzyskały najwyższą liczbę punktów. ▪ Przesłanie do danej komisji wojewódzkiej (siedziby komisji – załącznik nr 1) protokołu z eliminacji szkolnych wraz z wyłonionymi pracami uczniów.
do 22 kwietnia 2022 r.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyłonienie przez poszczególne komisje wojewódzkie spośród nadesłanych prac nie więcej niż 3, które uzyskały największą liczbę punktów. ▪ Opublikowanie na stronach internetowych Organizatorów/ Współorganizatorów konkursu listy zwycięzców etapu wojewódzkiego.
do 30 kwietnia 2022 r.	Przesłanie do komisji ogólnopolskiej protokołu z eliminacji wojewódzkich wraz z wyłonionymi pracami uczniów.
do 13 maja 2022 r.	Opublikowanie przez komisję ogólnopolską listy finalistów, tj. uczestników etapu ogólnopolskiego na stronach internetowych Organizatorów konkursu.
2-3 czerwca 2022 r.	Etap ogólnopolski i gala finałowa konkursu.
do 13 czerwca 2022 r.	Opublikowanie listy laureatów na stronach internetowych Organizatorów konkursu.

§ 7.

1. Szkoła w terminie do dnia 18 lutego 2022 r. zgłasza swój udział w konkursie poprzez wysłanie maila ze zgłoszeniem na adres: marcin.chorazki@ipn.gov.pl.
2. **Etap szkolny** przeprowadzany jest przez szkolną komisję konkursową powołaną przez dyrektora szkoły, w której skład wchodzi co najmniej jeden nauczyciel historii.
3. Uczestnik konkursu/zespół przygotowuje samodzielnie lub pod kierunkiem nauczyciela (opiekuna naukowego) pracę, o której mowa w § 5.
4. Uczestnik przedkłada pracę szkolnej komisji (w zależności od wybranej kategorii odpowiednio w formie wydruku komputerowego i zapisu elektronicznego na płycie CD w formacie Word lub na płycie DVD lub pendrive).
5. Komisja szkolna wyłania **nie więcej niż 5 prac w każdej kategorii rzeczowej**, które uzyskały najwyższą liczbę punktów. Rozstrzygnięcie komisji jest ostateczne.
6. Komisja szkolna przesyła do komisji wojewódzkiej wyłonione prace wraz z protokołem z przebiegu eliminacji szkolnych, zgodnie z wzorem stanowiącym załącznik nr 6 do regulaminu.
7. **W przypadku, gdy na terenie danego województwa nie zostanie powołana komisja wojewódzka zadania tej komisji przejmuje komisja wojewódzka w Krakowie.**
8. Komisja szkolna prowadzi dokumentację konkursu i zabezpiecza prace uczniów do 31 sierpnia 2022 r.

§ 8.

1. **Etap wojewódzki** organizuje i przeprowadza wojewódzka komisja konkursowa powołana przez właściwego Dyrektora Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
2. Komisja wojewódzka spośród nadesłanych prac wyłania **w każdej z kategorii i grupie wiekowej nie więcej niż 3**, które uzyskały najwyższą liczbę punktów. Komisji przysługuje również możliwość wyróżnienia poszczególnych prac. Rozstrzygnięcie komisji jest ostateczne.
3. Komisja wojewódzka publikuje listę zwycięzców etapu wojewódzkiego na stronie internetowej właściwego współorganizatora.
4. Komisja wojewódzka przesyła:
 - 1) wyłonione prace wraz z protokołem z przebiegu eliminacji wojewódzkich, zgodnie z wzorem stanowiącym załącznik nr 7 do regulaminu do komisji ogólnopolskiej na adres: Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie, 31-012 Kraków, ul. Reformacka 3, z dopiskiem: Ogólnopolski Konkurs ***Bądźcie nadal apostołami Narodu! Ziemianie jako sąsiedzi – kulturotwórcza rola dworów polskich w latach 1918-1945.***
 - 2) wersję elektroniczną protokołu do Przewodniczącego Komisji Ogólnopolskiej (e-mail: marcin.chorazki@ipn.gov.pl).
5. Komisja wojewódzka może zorganizować uroczyste podsumowanie etapu wojewódzkiego konkursu.
6. Komisja wojewódzka prowadzi dokumentację konkursu i zabezpiecza prace uczniów do 31 sierpnia 2022 r.

§ 9.

1. **Etap ogólnopolski** organizuje i przeprowadza ogólnopolska komisja konkursowa powołana przez Dyrektora Biura Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu .
2. Komisja ogólnopolska na podstawie danych z wojewódzkich komisji konkursowych publikuje **listę finalistów, tj. uczestników etapu ogólnopolskiego** na stronach internetowych Organizatorów konkursu.
3. **Etap ogólnopolski zostanie przeprowadzony w 2-3 czerwca 2022 r. na terenie działania Oddziału IPN w Krakowie.**
4. Uczestnik etapu ogólnopolskiego:
 - 1) podczas 10 – minutowego wystąpienia **ustnie prezentuje swoją pracę** – uzasadnia wybór tematu, przedstawia pracę, dokonuje analizy i oceny zebranego materiału źródłowego;
 - 2) odpowiada na pytania dotyczące jego pracy.
5. Przedmiotem oceny komisji jest wyłącznie ustna prezentacja pracy i udzielone przez uczestnika odpowiedzi. Komisja ogólnopolska nie zapoznaje się z pracami konkursowymi i nie ocenia ich – było to zadaniem komisji wojewódzkiej.
6. Komisja ogólnopolska wyłania **w każdej kategorii nie więcej niż 5 laureatów konkursu**, którzy w postępowaniu na etapie ogólnopolskim uzyskali najwyższą liczbę punktów. Rozstrzygnięcie komisji jest ostateczne.
7. Komisja ogólnopolska publikuje listę laureatów na stronach internetowych Organizatorów konkursu i organizuje uroczyste zakończenie konkursu w dniu przeprowadzenia etapu ogólnopolskiego.
8. **Organizatorzy pokrywają koszty noclegu uczestników i ich opiekunów w jednym terminie poprzedzającym dzień etapu ogólnopolskiego.**
9. Komisja ogólnopolska prowadzi dokumentację konkursu i zabezpiecza prace uczniów do 31 sierpnia 2022 r.

ROZDZIAŁ IV

TRYB OCENY PRAC KONKURSOWYCH I PRYZNAWANIA NAGRÓD

§ 10.

1. W ramach etapu szkolnego praca jest oceniana przez nauczycieli szkoły.
2. W etapie wojewódzkim praca jest oceniana niezależnie od siebie przez dwóch członków komisji wojewódzkiej.
3. Praca, o której mowa w ust. 1-2 oceniana jest według następujących kryteriów:
 - 1) wartość merytoryczna i zgodność z tematem (0-6);
 - 2) analiza i wykorzystanie zebranego materiału rzeczowego i źródłowego (0-6);
 - 3) twórcze podejście do tematu, oryginalność pomysłu (0-6);
 - 4) kompozycja, język, styl (0-4).
4. W etapie ogólnopolskim wypowiedź ucznia oceniana jest przez członków komisji ogólnopolskiej wg kryteriów stanowiących załącznik nr 8 do regulaminu.

§ 11.

1. W każdej z kategorii konkursu zostaną wyłonieni laureaci i finaliści.

2. Laureaci i finaliści konkursu otrzymają zaświadczenia Organizatorów.
3. Laureaci konkursu otrzymają nagrody ufundowane przez Organizatorów: książki, gry edukacyjne, puzzle.
4. Wszystkim laureatom etapu ogólnopolskiego (III etapu) Konkursu przysługuje prawo wpisu udziału w Konkursie na świadectwie w części dotyczącej szczególnych osiągnięć ucznia. Ponadto uczniowie szkół podstawowych, laureaci III etapu ogólnopolskiego Konkursu otrzymują dodatkowe punkty w procesie przyjmowania do szkół ponadpodstawowych, zgodnie z obowiązującymi przepisami.
5. W ramach etapu ogólnopolskiego nagrody otrzymują również nauczyciele – opiekunowie merytoryczni.

ROZDZIAŁ V OCHRONA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

§ 12.

1. Uczestnicy konkursu z chwilą nadesłania pracy udzielają Organizatorom konkursu, niezależnie, na równych prawach nieodpłatnej, niewyłącznej, nieograniczonej terytorialnie i czasowo licencji na wykorzystanie pracy na następujących polach eksploatacji:
 - 1) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania - wprowadzenie do pamięci komputera i zwielokrotnianie wszelkimi znanymi technikami w tym drukarską, cyfrową, elektroniczną na jakimkolwiek nośniku;
 - 2) w zakresie obrotu egzemplarzami – wprowadzenie do obrotu egzemplarzy wytworzonych zgodnie z pkt 1;
 - 3) publiczne udostępnianie wersji elektronicznej pracy w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niej dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym;
 - 4) publicznej prezentacji prac konkursowych w postaci wystawy;
 - 5) wykorzystanie pracy (w całości lub/i fragmencie) do celów naukowych i edukacyjnych w ramach realizacji misji Organizatorów, w tym prezentowanie prac konkursowych w prasie, telewizji;
 - 6) nadawanie za pomocą fonii i wizji, w sposób bezprzewodowy (drogą naziemną i satelitarną) lub w sposób przewodowy, w dowolnym systemie i standardzie, w tym także poprzez sieci kablowe i platformy cyfrowe;
 - 7) tworzenie nowych wersji i adaptacji (tłumaczenie, przystosowanie, zmianę układu lub jakiegokolwiek inne zmiany), rozporządzanie i korzystanie z takich opracowań na wskazanych w niniejszym ustępie polach eksploatacji;
 - 8) wykorzystywanie do celów marketingowych lub promocji, w tym reklamy, sponsoringu, a także do oznaczania lub identyfikacji działalności Organizatorów.
2. Uczestnik konkursu oświadcza, że posiada pełnię praw autorskich do przedstawionej pracy.
3. Organizatorzy z chwilą przekazania nagrody nabywają od laureata prawa autorskie majątkowe do nagrodzonych prac konkursowych na polach eksploatacji wskazanych w ust. 1.
4. W przypadku, gdy uczestnikiem konkursu jest osoba niepełnoletnia, zgodę na udzielenie licencji, o której mowa w ust. 1, oraz przeniesienie autorskich praw majątkowych, o których mowa w ust. 3, wyrażają rodzice/opiekunowie prawni.

§ 13.

1. Prace uczestników konkursu nie będą zwracane autorom.
2. Autorzy zachowują prawo do samodzielnej publikacji swoich prac konkursowych,

pod warunkiem, że w publikacji zamieszczą informację o następującej treści: Praca została przygotowana i wykorzystana w Ogólnopolskim Konkursie *Bądźcie nadal apostołami Narodu! Ziemianie jako sąsiedzi – kulturotwórcza rola dworów polskich w latach 1918-1945* zorganizowanym przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie, Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz Polskie Towarzystwo Ziemiańskie Oddział w Krakowie, Fundację im. Zofii i Jana Włodków i Bibliotekę Raczyńskich w Poznaniu.

ROZDZIAŁ VI POSTANOWIENIA KOŃCOWE

§ 14.

1. W sprawach nieuregulowanych niniejszym Regulaminem decydują Organizatorzy Konkursu.
2. Organizatorowi przysługuje prawo do wprowadzania zmian w niniejszym Regulaminie. Wszelkie zmiany stają się obowiązujące po opublikowaniu ich na stronach internetowych Organizatorów: www.ipn.gov.pl, www.ziemianie.org.pl, www.fundacjawlodkow.org.pl, bracz.edu.pl.
3. Szczegółowych informacji udzielają:
 - 1) dr Marcin Chorążki, koordynator ogólnopolski projektu, e-mail: marcin.chorazki@ipn.gov.pl;
 - 2) koordynatorzy regionalni.

§ 15.

Informacje dotyczące organizacji, przebiegu i wyników konkursu będą przekazywane poprzez strony internetowe Organizatorów: www.ipn.gov.pl, www.ziemianie.org.pl, www.fundacjawlodkow.org.pl, bracz.edu.pl, oraz na stronie internetowej właściwego Współorganizatora w odniesieniu do uczestników konkursu z danego województwa.

§ 16.

Propozycja materiałów do ewentualnego wykorzystania w ramach przygotowania się do udziału w konkursie:

- 1) strony internetowe:
 - a) http://ipn.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0018/65511/1-33038.pdf,
 - b) <http://www.dworymalopolski.pl/>,
 - c) <http://szlakimalopolski.mik.krakow.pl/?szlaki=dwory-malopolski>,
 - d) <http://www.historia.uwazamrze.pl/artyku/1005554.html>,
 - e) <http://dnidziedzictwa.pl/teka/architektura-swiecka/>,
 - f) <http://pamiec.pl/pa/biblioteka-cyfrowa/biuletyn-instytutu-pam/10177,nr-32011.html>,
 - g) <http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/dlibra/results?action=SearchAction&skipSearch=true&mdirids=&server%3Atype=both&tempQueryType=-3&encode=false&isExpandable=on&isRemote=off&roleId=-3&queryType=-3&dirids=1&rootid=&query=ziemianie&localQueryType=-3&remoteQueryType=-2>,
 - h) <http://ziemianie.pamiec.pl/>,
 - i) <https://teatrnn.pl/ziemianstwo/o-projekcie/>,
 - j) <http://ziemianie.org.pl>;

k) <https://www.dobrzyca-muzeum.pl/>

2) publikacje ogólnokrajowe i regionalne:

- a) Biuletyn Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego, 1995-2002, nr. 1-32
- b) Zagrabione dziedzictwo. Losy ziemian małopolskich, Kraków 2010, katalog wystawy.
- c) Biuletyn IPN, nr 3/11, s. 53-59, 102-108, 115-123.
- d) M. Chorążki, Jan Marian Włodek – *Między Sonderaktion Krakau a reformą rolną. Wspomnienia okupacyjne z Dąbrowicy i Krakowa*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 31.
- e) *Czas ziemiaństwa Koniec XIX wieku – 1945*, pod red. A. Richter, Warszawa 2017.
- f) R. Gumiński, *W nurcie wydarzeń*, Warszawa 2005.
- g) J. Jabłoński, *Wpisany w wiek zmian. Pamiętnik samorządowca*, Pniewo 2013.
- h) S. Kieniewicz, *Pamiętniki*, Kraków 2021.
- i) A. Łuczak, *Polscy ziemianie, szkice o losach i dziedzictwach*, Warszawa 2021.
- j) *Przemijanie ziemian*, w: „Karta” nr 87/2016.
- A. Mańkowski, *Wspomnienia mego życia*, Warszawa 1997.
- k) S. M. Przybyszewski, *Ziemiaństwo, pałace, dwory i dworki nad Nidzicą i Szreniawą*, Kazimierza Wielka 2007.
- l) J. Sypień, *Dwory szlacheckie ziemi olkuskiej*, Olkusz 2012
- m) J. J. Szczepański, *Trzy czerwone róże*, Kraków 1982.
- n) „Wiadomości ziemiańskie”, *Kwartalnik Zarządu Głównego PTZ*, 2000-2020.
- o) *Wokół pałacu i dworu*, w: „Karta” nr 52/2007.
- p) J. M. Włodek, *Jan Włodek. Legionista, dyplomata, uczonek*, Kraków 2009;

3) publikacje naukowe (do wykorzystania wybrane fragmenty):

- a) J. Adamska, *Maria hrabina Tarnowska (1880-1965)*, Tarnobrzeg 2021.
- b) *Dziedzictwo. Ziemiaństwo polskie*, Kraków 1996,
- c) J. Gapys, *Postawy społeczno - polityczne ziemiaństwa w latach 1939-1945 (na przykładzie dystryktu radomskiego)*, Kielce 2003,
- d) K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego 1939–1956*, t. 1-2, Warszawa 1995.
- e) K. Kaczmarek, W. J. Muszyński, R. Sierchuła, *General Józef Haller 1873-1960*, Warszawa 2017,
- f) A. Kwilecki, *Ziemiaństwo wielkopolskie: między wsią a miastem*, Poznań 2001,
- g) A. Kwilecki, *Ziemiaństwo wielkopolskie*, Warszawa 1998,
- h) Łuczak, *Utracone decorum. Grabież dóbr kultury z majątków ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945*, Warszawa-Poznań 2011,
- i) M. B. Markowski, *Obywatele ziemscy w województwie kieleckim: 1918-1939*, Kielce 1993,
- j) G. Rąkowski, *Kresowe rezydencje. Zamki, pałace i dwory na dawnych ziemiach wschodnich II RP, t. 1. Województwo wileńskie*, Warszawa 2017,
- k) K. Samusik, J. Samusik, E. Kozłowska-Świątkowska, *Dwory i pałace Podlasia*, Białystok 2003,
- l) *Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI-XX wieku. Przemiany struktur wewnętrznych. Materiały sympozjum w Toruniu 9 IV 1992 r.*, pod red. Jerzego Dygdały, Toruń 1993,
- m) A. Wardacka, *Ziemiaństwo polskie powiatu chojnickiego do 1939 r.*, Chojnice 2009,

- n) A. Wolska, *Ziemiańskie, pomiędzy rzeczywistością a wspomnieniem*, Kraków 1998,
- o) *Zagłada dworów w województwie białostockim po roku 1939*, pod red. E. Rogalewskiej i Ł. Lubicz-Łapińskiego, Białystok 2012,
- p) *Ziemiańskie Polscy XX wieku. Słownik biograficzny*, część 1-11, Warszawa 1999-2013,
- q) *Ziemiaństwo polskie 1920-1945: zbiór prac o dziejach warstwy i ludzi*, pod red. J. Leskiewiczowej, Warszawa 1988,
- r) *Ziemiaństwo na Lubelszczyźnie t. I-III*, Lublin 2001-2007,
- s) *Ziemiaństwo wielkopolskie: w kręgu arystokracji*, pod red. nauk. A. Kwilecki, Poznań 2004.